

ERIK/C SATIE

igor peteh

-(1866. - 1925.)

Pablo Picasso

Gledam kroz prozor

Pogled se gubi iza betonskih spavača

Ali moj um nije ondje

On je u zemlji prošlih vremena

Leti nad gradom poput albatrosa

Nošen melankoličnom glazbom Satiea

Nekrolog za Erika Satiea kojim počinje ovaj tekst naslućuju olovna vremena koja vladaju prvom polovicom 20. stoljeća. Satie je, nasuprot tome, prkosio tom paklu svojom umjetnošću, ponajviše eteričnom atmosferom klavirskih *gymnopedia* i *gnossiena* koje su njegov zaštitni znak. Njegova glazba privlači i potiče na maštanje i čaranje... Kao da ju je skladao izvanzemaljac, inteligencija koja prije silaska na Zemlju nije upoznala glazbu našeg planeta.

Ni sâm Satie nije bio siguran u to tko je i što je. Vodio je buran i nesređen lutalački život u kojemu glazba odražava dramatične mijene njegova života. Satie nije bio samo skladatelj već je bio i plodan pisac. Među brojnim razbacanim bilješkama koje su pronađene nakon njegove smrti, ove riječi opisuju labirint dvojbi iz kojih Satie nije nalazio izlaz: „...kao da mi nešto neprestano nedostaje u životu. Obuzima me nestvarna čežnja. Ona se rađa i obitava u mojim grudima. Čeznem li za srećom? Nemoguće je da se ta čežnja ostvari jer ne znam je li ona stvarna ili nestvarna...“

Satievo je glazbeno školovanje bilo stihijsko, isprekidano, gotovo kao i njegov buran, nesređen život. Godine 1878. godine pohađao je Pariški konzervatorij. Mrzio je vrijeme provedeno ondje. Slovio je kao najslabiji student, ali se ipak nije ispisao jer je htio pod svaku cijenu izbjeći služenje vojnog roka, ali je unatoč tome unovačen 1886. godine. Ubrzo se namjerno razbolio od bronhitisa kako bi ishodio otpust iz vojske 1887. godine. To mu

je, srećom, uspjelo. Nakon vojske zaposlio se u Parizu kao barski pijanist. Tada je počeo skladati i družiti se s mnogim piscima i glazbenicima onog doba: Arthurom Honnegerom, Dariusom Milhaudom, Franciscom Pounencom, Georgesom Auricom, Germaine Tailleferreom, Louisom Dureyem... Štoviše, Satie je bio *spiritus movens* ove 'gomilice' umjetnika. Djela mu nisu bila cijenjena ni za vrijeme života, a sada je, nakon stotinu godina od njegove smrti jasno, da su više obećavala nego što su davala.

Satie se razvijao u odraslog čovjeka i glazbenika dok se istodobno 19. stoljeće neumitno kretalo prema svome kraju. Novo, tragično 20. stoljeće već je na početku pretkazivalo svoju zlu kob. Na planu glazbe počeo je agresivni rušilački pohod na tonalitet koji je tavorio unutar oaza i utočišta manjeg broja ostarjelih romantičnih skladatelja. Oni su ga „štitili“, i odgađali neumitni sraz s atonalitetom. S tog, klasičnog aspekta promatranja, treba reći da je i Satie bio dijete XIX. stoljeća. On je tonalitet tretirao uz osobno i originalno tumačenje. Nijedna glazba iz njegova vremena nije poput njegove jer u njoj nema prepoznatljivih načina i manira skladanja koji su karakteristični za vrijeme kojemu je Satie pripadao. U apsolutnu glazbu unio je verbalnu i literarnu dimenziju. Manje je poznato da je Satie bio britki cinični autor pamfleta, kritičar duha vremena i prozni pisac. Svoje zamisli i stavove uspješno je preslikao u jezik glazbe. Onako kako je mislio i pisao kao prozaist i satiričar, tako je svoje 'iščašene' ideje prenio i u jezik glazbe. Neke skladbe je ovako nazivao: *Napjevi koji tjeraju u bijeg*, *Mlohavi preludij za nekog psa*, *Birokratska sonatina*, *Osušeni embrioni*, *Naopaki plesovi...* Bijaše to vrlo hrabro, pa i radikalno za ono, još uvijek strog vrijeme koje se držalo strogih tradicija! Pravo je čudo da ga je tada itko ozbiljno shvatio.

Satie je također namjerno zanemarivao glazbeni 'pravopis', odnosno zakone zanata. Nije pisao predznake iza ključa prema kojima se raspoznaje tonalitet, izostavljao je taktne crte i poveznice u pariturama... Od glazbenog zanata radio je persiflažu, ironiju i satiru... Ako se sjetimo stare izreke *nomen est omen* nije teško povezati pojam satira s imenom Satie... U svakom slučaju Satie je buntovnički negirao estetske zasade i dugu tradiciju kojima se dičila profinjena i uzvišena umjetnost. Smatrao je to nužnim kako bi ukazao na malograđanštinu koja se skriva iza takozvane visoke kulture.

Satie je na svoj način upozorio da treba ići dalje, da treba završiti s romantikom, bolesno sladunjavim stilom od kojeg se mnogi njegovi suvremenici nisu željeli odvojiti. Upravo je zato početak 20. stoljeća bio prepun različitih težnji i nejasnih, nedefiniranih pokušaja uspostave novog glazbenog 'poretka' i pravaca u kojima su se mnogi pogubili. Nije bilo lako formirati glazbeni jezik koji neće završiti u 'glibu' i ugasiti se odmah po smrti autora. Iako iz današnje perspektive to ne izgleda tako loše, samo su neki glazbeni pravci opstali zahvaljujući genijima s jakim osobnostima – ali većinom bez sljedbenika. Max Reger, Igor Stravinski, Arnold Schonberg, Alban Berg, Claude Debussy... nisu bili samo suvremenici, nego i skladatelji koji su svoje originalne skladateljske sustave uspješno ugradili u svoja djela. Uz njih je Erik Satie djelovao više kao intelektualni *influencer* nego kao skladatelj koji je ostavio dublji trag u povijesti.

Početak 20. stoljeće je bilo doba intenzivnog istraživanja u glazbi. U tome je važnu ulogu imala i tehnologija, Eksperimenti su oslobodili glazbu starih klasičnih uzusa i instrumentarija bez kojih je pojam glazbe do tada bio nezamisliv. Pojavili su se strojevi čija je buka i način rada inspirirala

glazbenike. Satie je u svoj 'instrumentarij' uvrstio pisaci stroj, sirene, rulet, kolo sreće koje se upotrebljavalo u lotu... pa i pištolj. Sve je to jedno ograničeno vrijeme zabavljalo publiku, ali s 'instant učinkom'. Satie je nakon smrti prepušten sudu vremena i vjetrometini povijesti, bez značajnijeg udjela na koncertnim repertoarima. Ostalo je tek pikantno povijesno sjećanje na njegove pokušaje da se glazba oslobodi akademskih stega.

Satie je u ulozi pisca bio još žešći u svom prkosu i cinizmu prema tradiciji. U *Memoarima zaboravljivca* Satie piše „Jedem samo bijelu, izbijeljenu i blijedu hranu: bjelanjke, šećer, mast, sol, šlag, mlijeko, bijelo brašno, sodu bikarbonu, kokos i kokosovo mlijeko, bijelo meso, plijesan, bijelu rižu, bijeli luk, bijelo tijesto, bijeli sir, bijelu ribu...“ ili liječnik me je poticao da pušim „Puši. Ako nećeš ti, netko drugi će pušiti umjesto tebe.“

Iako se intenzivno družio sa svim važnim ljudima svoga vremena u Satievu kuću nije nikada nitko zalazio niti je on ikoga pozivao. Nije ni čudo, jer je cijela kuća bila u neredu i prepuna smeća. Čak su i džepovi njegove odjeće bili puni zgužvanih papira sa skicama skladbi i napisa. Satie je posjedovao jedinstvenu kolekciju kišobrana – obavezni dio svog *dress codea*. Nikada nije izlazio bez kišobrana! Iako je živio u Parizu, Satie je mnogo vremena provodio i u rodnom Honfleuru, u Normandiji koja je poznata po vlažnoj klimi. Ondje je njegova kuća preuređena u muzej.

Nakon smrti, u Satievu su kuću prvi ušli njegov brat Conrad, Dariusom Milhaud, ali i ekipa 'za čišćenje'. Iz neopisivog kaosa izdvojene su brojne nedovršene kompozicije i literarne bilješke. Milhaud je pažljivo sakupio razbacane i nedovršene notne bilješke i skice pomoću kojih je kompletirao Satieve skladbe. Povijest glazbe je u ovom slučaju imala sreću!